

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 13 april 1894, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tillägg till § 35 folkskolestadgan.

Gällande folkskolestadga af den 20 januari 1882 innehåller i de två första momenten af § 35 följande bestämmelser:

»1. Barns skolålder räknas från och med det år, under hvilket barnet fyller sju, till och med det år, under hvilket barnet fyller fjorton år.

2. Då skolråd efter samråd med kyrkostämma så pröfvar nödigt, må tiden, då barns skolgång skall begynna, kunna uppskjutas, dock icke längre än till det år, under hvilket barnet fyller nio år. *I sådant fall skall öppet lemnas hvarje barn, som uppnått den i nästföregående moment bestämda skolåldern, att begagna sig af skolundervisning, om det af föräldrar eller målsman anmäles till skolgång.*»

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till utskottet remitterad motion (n:o 157) föreslår herr *P. Larsson* från Gotlands län, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om sådant tillägg till nu nämnda paragraf, att det medgifves skoldistrikt att anordna undervisning på det sätt, att intagning i skolan sker hvartannat år.

Enligt hvad motionären meddelar, har man inom åtskilliga små församlingar på Gotland anställt försök med barns intagning i skolan hvartannat år, »hvilka försök, der de fått tillämpas, utfallit till såväl församlingens som lärarens belåtenhet».

I mindre församlingar, der hela antalet barn i skolåldern vexlar mellan 15 och 40, kan man icke gerna ifrågasätta inrättandet af särskild

småskola. Här måste alltså en och samme lärare undervisa *alla* barnen. Om nu intagning af nybörjare sker hvarje år, kommer skolan att bestå af sex årsklasser. Att på ett nöjaktigt sätt undervisa alla dessa klasser samtidigt, torde möta stora svårigheter, äfven om hvarje klass räknar blott några få lärjungar.

Om åter, på sätt motionären ifrågasätter, intagning i skolan skedde blott hvartannat år, komme skolan att bestå af *tre* tvååriga klasser, hvarigenom läraren bereddes »tillfälle att meddela barnen mera personlig öfning och omedelbar ledning». Skolans indelning i tre klasser erbjuder dessutom den fördelen, att, när i en sådan skola behof af afdelningsläsning gör sig gällande, man blott behöfver vechselvis permittera en klass hvarje dag, då läraren alltså får två klasser att samtidigt undervisa, och — enligt motionärens mening — »ungefär samma resultat vinnes som genom anordnandet af särskild småskola».

De beslut, som af åtskilliga skolråd och kyrkostämmor på Gotland fattats rörande intagning af barn i skolan blott hvartannat år, hafva i en del församlingar icke länge blifvit efterlefda, »enär domkapitlet konsekvent vägrar att fastställa en sådan, mot nu gällande skolstadga stridande bestämmelse, och om således blott en enda inom församlingen opponerar sig mot beslutet och anför klagomål mot skolråds och kyrkostämmas beslut, blir beslutet upphäfdt och skolstyrelsen och skolläraren tvungna att intaga sjuåringar hvarje år, då de af föräldrar och målsman anmälas till intagning».

På dessa skäl yrkar motionären en uttrycklig bestämmelse i folkskolestadgan derom, att skoldistrikt må anordna undervisningen på det sätt, att intagning i skolan sker hvartannat år.

Utskottet är med motionären derom ense, att afsevärda fördelar skulle vinnas inom rätt många skoldistrikt, om intagning af lärjungar i skolan kunde ega rum blott hvartannat år. Derigenom skulle klassernas antal minskas till hälften, och barnen erhålla mera omedelbar undervisning af läraren än hvad nu kan blifva fallet i alla sådana skolor, der mer än en årsklass samtidigt undervisas af en lärare.

Fråga är emellertid, om dessa fördelar kunna erhållas på det sätt motionären tänkt sig, utan att väsentliga olägenheter i stället skola uppstå.

Utskottet har ansett sig böra framhålla några dylika olägenheter:

1) Då intagning i skolan sker endast hvartannat år, kan åldersskilnaden mellan i samma klass varande barn komma att uppgå till i det närmaste två år. Erfarenheten har visat, att om t. ex. en sexåring och en åttaåring, båda nybörjare och båda normalt begåfvade, undervisas tillsammans, så blifva båda derpå lidande, i det att den äldre lärjungens framsteg onödigtvis hämmas, under det att den yngres krafter löpa fara att på olämpligt sätt ansträngas. Att under två års tid sammanhålla en klass nybörjare af så skilda åldrar som 6 och 8 (resp. 7 och 9 eller 8 och 10) år, skall helt visst möta stora svårigheter.

2) Om vid den i § 45 folkskolestadgan föreskrifna flyttningen det skulle visa sig, att ett barn icke inhemtat den föregående klassens lärokurs, måste barnet nedflyttas. I vanliga fall har en dylik nedflyttning till följd, att barnets afgang från skolan fördröjes ett år. Med den af motionären föreslagna anordningen skulle deremot nedflyttningen förorsaka en förlängning af skolgången för det ifrågavarande barnet med icke mindre än två år.

3) Om i skolåldern varande barn under tiden mellan tvenne inskrifningar inflytta i ett skoldistrikt, der intagning af nybörjare sker blott hvartannat år, kan det blifva nödigt att antingen bilda en klass ensamt för ett dylikt barn eller ock låta med dess skolgång anstå 1 à 1½ års tid.

4) Slutligen bör ej lemnas oanmärkt, att folkskolestadgan uppställt såsom en grundprincip, att ett barn är berättigadt till undervisning från och med det år, under hvilket det fyller sju år. Denna viktiga princip skulle genom ett bifall till motionen rubbas på ett betänkligt sätt. För den årsgrupp af barn, som hvartannat år skulle förvägras intagning i skolan, blefve naturligtvis afgang från skolan fördröjd med ett år, och detta innebär en orättvisa mot såväl barnen sjelfva som deras föräldrar och målsmän.

Med det nu anförda har utskottet icke velat bestrida, att fall kunna gifvas, der, oaktadt förenämnda olägenheter, en anordning af skolväsendet i enlighet med motionärens förslag måste anses som en förbättring.

Enligt senast utgifna folkskolematrikel (för år 1889) funnos på Gotland 49 skolor, i hvilka samme lärare undervisade såväl folk- som småskolans barn, och i icke mindre än 37 af dessa skolor undervisades folk- ock småskolans barn samtidigt, d. v. s. en lärare hade samtidigt

att undervisa *sex* klasser. Detta för undervisningen högst ofördelaktiga förhållande är beroende derpå, att skoldistriktet äro så små, att ett fullt ordnad skolväsende icke kan åstadkommas, utan att kostnaderna blefve allt för stora i förhållande till barnantalet. Sålunda finnas flera skoldistrikt, i hvilka hela antalet barn i skolåldern icke ens uppgår till 30, ja, i några fall sjunker ända ned till omkring 20, och i så små skoldistrikt kan det ej gerna blifva tal om att anställa mer än en lärarekraft.

Det förefaller emellertid utskottet, som om man här, i stället för att tillgripa den af motionären anvisade utvägen, borde, i större utsträckning än hvad hittills varit fallet på Gotland, begagna sig af den i § 6 folkskolestadgan medgifna rättigheten för två eller flera församlingar inom samma pastorat att förena sig till ett skoldistrikt. Helt visst skulle genom dylika hopslagningar skolväsendet kunna ordnas både billigare och bättre än hvad nu är händelsen.

I de fall, der stora afstånd eller andra lokala hinder göra en dylik hopslagning af skoldistrikt omöjlig eller ändamålslös, skulle en anordning i enlighet med motionärens förslag måhända befinnas fördelaktig.

Hvad motionären anfört särskildt med tanke på smärre skoldistrikt är enligt utskottets förmenande i ännu högre grad tillämpligt på sådana till större skoldistrikt hörande, aflägsset belägna områden, der på grund af stort afstånd från distriktets öfriga folkskolor särskild folkskola upprättats, ehuru barnantalet är mycket litet. På sådana ställen kan intagning af lärjungar anordnas hvartannat år, utan att något barns rätt till undervisning derigenom kränkes: de föräldrar, som ej vilja finna sig i anordningen, kunna nemligen medgifvas rätt att sända sina barn till annan skola inom distriktet.

Enligt hvad utskottet inhämtat, har ock Upsala domkapitel åtminstone i ett fall, der det gäller dylik skola, till efterrättelse fastställt en anordning i enlighet med den af motionären förordade. I det af Upsala domkapitel år 1893 stadfästade reglementet för Tegelsmora skoldistrikt (norra Upland) stadgas rörande denna sak:

§ 7. Tills vidare indelas:

d) folkskolan i Esarby i tre tvååriga klasser (klass 1 motsvarar småskolan).

§ 12 mom. 2. I skola med tvååriga klasser intagas nybörjare endast hvartannat år.

Som denna anordning ännu icke varit pröfvad mer än ett års tid, har tillräcklig erfarenhet om dess lämplighet ej vunnits. Anordningen är ock af domkapitlet godkänd endast *tills vidare* — hufvudsakligen i syfte att få densamma pröfvad.

Detta synes ock utskottet vara den enda rigtiga vägen. Innan det kan komma i fråga att genom ett tillägg till ena eller andra paragrafen i folkskolestadgan (rättast synes tillägget böra hafva sin plats vid § 40, som handlar om tid för intagning i skola) lemna ett allmänt medgifvande för skoldistriktet att så anordna undervisningen, att intagning i skolan sker blott hvartannat år, bör under alla omständigheter en dylik anordning vara något mera pröfvad än hittills. Utskottet föreställer sig ock, att, der verkliga skäl kunna anföras för en dylik anordning, tillåtelse att få vidtaga densamma, åtminstone på prof, skall på derom af församlingen gjord ansökan medgifvas af Kongl. Maj:t, som ju icke sällan plägar medgifva undantag från en eller annan bestämmelse i folkskolestadgan.

Skulle, sedan på detta sätt anordningen blifvit pröfvad inom olika skoldistrikt, det visa sig, att de här ofvan framhållna olägenheterna äro lätta att öfvervinna, må man taga i öfvervägande lämpligheten af att i folkskolestadgan inrycka ett allmänt medgifvande i det angifna syftet. Men innan försök på detta sätt blifvit anställda i olika delar af landet och visshet vunnits, att anordningen verkligen låter sig genomföras utan större olägenheter, anser utskottet det vara för tidigt, att Riksdagen uttalar sig för ett sådant tillägg som det af motionären ifrågasatta.

Utskottet finner sig alltså böra, i frågans nuvarande läge, hemställa,

att motionen icke må föranleda till någon kammarrens åtgärd.

Stockholm den 13 april 1894.

På utskottets vägnar:

G. F. ÖSTBERG.

Reservation af herr Olsson i Mårdäng.